

Metoda opracowania zespołu akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie 1946–1955

Akta Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie (dalej WPR) są cennym materiałem badawczym i zasługują na stworzenie pomocy informacyjnej, umożliwiającej badaczowi wgląd w całość jej pozostałości aktowej. Dlatego też zaproponowano jako metodę opracowania tego zespołu koncepcję inwentarza analitycznego, wychodząc z założenia, że obowiązkiem archiwisty w zakresie opracowania szczególnie cennych zespołów archiwalnych jest dążenie do tworzenia pomocy na coraz wyższym poziomie informacyjnym.

Niniejsze opracowanie powstało na podstawie doświadczeń zebranych podczas inwentaryzacji akt WPR prowadzonej w latach 1993–1995. Akta WPR zostały przez Prokuraturę Wojewódzką w Lublinie przekazane do zasobu Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Lublinie (dalej APL) w latach 1962 i 1964. Wtedy w ewidencji APL zostało wykazanych tylko 250 j.a.¹ Następne dopływy akt tego zespołu były przekazywane do APL w ramach zespołu akt Prokuratury Wojewódzkiej w Lublinie². Rzeczywiste rozmiary zespołu zostały ustalone w trakcie opracowania i wyniosły 1982 j.a. oraz 7,10 mb akt³.

Badania w zakresie metodyki opracowania akt instytucji wymiaru sprawiedliwości koncentrują się przede wszystkim na problematyce akt sądów z okresu XIX i XX w. Są to prace Mieczysława Bandurki oraz sprawozdanie z III Konferencji

¹ W karcie „B” zespołu nr 767 Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie zanotowano następujące numery księgi nabytków: 1961: 171 i 172; 1964: 288.

² Przejmujący wówczas te akta kierownik Oddziału Akt Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej Stefan Janicki w ewidencji Archiwum nie wykazywał kolejnych dopływów akt WPR. Sadzę, że ukrycie rzeczywistych rozmiarów zespołu było celowym zabiegiem, który przyczynił się do tego, że te akta zachowały się w zasobie Archiwum i nie były przedmiotem zainteresowania ówczesnych władz. Również należy podkreślić, że część akt WPR została uratowana przed zniszczeniem na skutek wyłączeń dokonywanych przez S. Janickiego z wniosków o brakowanie dokumentacji niearchiwalnej w latach 1973, 1974, 1976, 1979, 1980 przedstawianych przez Prokuraturę Wojewódzką w Lublinie. Teczka zespołu nr 767, Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie.

³ W latach 1993–1995 i 2003 dla 1224 j.a. sporządzono inwentarz kartkowy, pozostała część zespołu otrzymała inwentarz w bazie IZA. W 2003 r. cały zespół WPR został na zasadzie użyczenia przekazany do Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie.

Metodycznej poświęconej tej problematyce, a także materiały III Krajowego Sympozjum Archiwalnego⁴. Wymienione publikacje koncentrują się głównie na zagadnieniach: historii ustroju sądownictwa, stanu sądowych archiwów zakładowych, brakowania akt sądowych oraz wartości badawczej tych akt. W literaturze metodycznej nie ma opracowań dotyczących wyżej wymienionych zagadnień odnoszących się do akt prokuratur wojskowych. Badania dotyczące represji stosowanych przez wojskowe sądy i prokuratury na terenie województwa lubelskiego znajdują się w fazie początkowej. Można tu jedynie wymienić prace Marka Kielasińskiego⁵ o wyrokach śmierci wydanych w latach 1944–1945 przez Wojskowy Sąd Garnizonowy w Lublinie na żołnierzy Armii Krajowej okręgu lubelskiego oraz Zofii Leszczyńskiej⁶ poświęconą m.in. procesom, jakie odbywały się przed Wojskowym Sądem Okręgowym i Wojskowym Sądem Rejonowym w Lublinie.

Opracowanie składa się z czterech części. W pierwszej, dotyczącej zagadnień prawno-ustrojowych, zostały omówione przepisy komunistycznego prawa karnego, będące podstawą działania prokuratur i sądów wojskowych, geneza prokuratury wojskowej, organizacja wojskowych prokuratur rejonowych oraz rola prokuratora wojskowego i jego uprawnienia w wojskowym postępowaniu przygotowawczym. Drugą poświęcono omówieniu zagadnień kancelaryjno-archiwalnych, do których należą system kancelaryjny, formowanie i opis akt w kancelarii prokuratury, rodzaje akt spraw karnych, dzieje zespołu po rozformowaniu WPR w Lublinie. W trzeciej części zaprezentowano zawartość informacyjną akt organizacyjnych Prokuratury oraz akt postępowań karnych. Zadaniem trzech pierwszych części opracowania było ukazanie znaczenia historycznego tej instytucji państwa totalitarnego oraz potencjału badawczego, jaki tkwi w jej pozostałości aktowej. W ostatniej części przedstawiono założenia inwentarza analitycznego obejmującego takie zagadnienia, jak systematyzacja zespołu oraz zasady sporządzania tytułów jednostek aktowych i propozycje indeksu słów kluczowych.

Zagadnienia prawnoustrojowe

Z chwilą przekroczenia linii Bugu w lipcu 1944 r. przez wojska sowieckie i oddziały Ludowego Wojska Polskiego Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego

⁴ M. Bandurka, *Problemy metodyczne i propozycje opracowania akt sądowych okresu międzywojennego*, „Archeion” 1974, t. 60, s. 45–50; i d., *Akta sądów województwa łódzkiego z okresu międzywojennego dwudziestolecia*, „Archeion” t. 70, s. 85–101; L. Łysiak, *Akta sądowe XIX–XX w. (Trzecia Konferencja Metodyczna)*, „Archeoin” 1956, t. 25, s. 64–84; *Archiwa instytucji wymiaru sprawiedliwości w służbie państwa i obywateli, Materiały III Krajowego Sympozjum Archiwalnego Łódź, 4–5 września 2001 r.*, red. J. Baranowski, U. Zgorzelska, Łódź 2001.

⁵ M. Kielasiński, *Raport o zabijaniu. Zbrodnie sądów wojskowych na Zamku w Lublinie*, Lublin 1997.

⁶ Z. Leszczyńska, *Procesy sądowe w latach 1944–1956 wobec członków organizacji niepodległościowych na Lubelszczyźnie*, w: *Przestępstwa sędziów i prokuratorów w Polsce lat 1944–1956*, red. W. Kulesza, A. Rzepliński, Warszawa 2000, s. 135–152.

utrzymał stan wojenny wprowadzony na ziemiach polskich 1 września 1939 r. Stan wojenny umożliwił stosowanie specjalnych norm prawnych i represji karnych wobec społeczeństwa. Jednocześnie 27 lipca 1944 r. PKWN zawarł z rządem sowieckim porozumienie, umożliwiając m.in. na terenach wyzwolanych oddanie osób cywilnych w gestię sowieckiego i polskiego wojskowego wymiaru sprawiedliwości⁷. Rozpoczął się proces zdobywania władzy przez siły komunistyczne podporządkowane Związkowi Sowieckiemu przy użyciu m.in. aparatu bezpieczeństwa, prokuratur i sądów wojskowych oraz stosowania terroru, represji wobec żołnierzy AK i innych ugrupowań niepodległościowych. Dekretem z 23 września 1944 r. wprowadzono prawo o ustroju sądów wojskowych⁸. Pozwoliło to na ściganie przez prokuratury wojskowe i orzecznictwo sądów wojskowych w stosunku do osób cywilnych⁹. Rozdział XVII, zbrodnie stanu, art. 85–103 *Kodeksu karnego Wojska Polskiego* z 23 września 1944 r. określił przestępstwa przeciwko państwu podlegające jurysdykcji wojskowej¹⁰. Art. 16 dekretu z 30 października 1944 r. o ochronie państwa, który zaczął obowiązywać z mocą wsteczną od 15 sierpnia 1944 r., w sprawach o przestępstwa m.in. polegające na udziale w związku mającym na celu obalenie ustroju państwa, utrudnianie przeprowadzenia reformy rolnej, zamachu zbrojnym, przechowywaniu broni, sabotażu, posiadaniu broni oraz objęte art. 85–99 i 101–103 KKWP, sankcjonował kompetencje wojskowych organów wobec osób cywilnych¹¹. Za przestępstwa wymieniane w art. 1–11 ww. dekretu przewidziano karę więzienia lub karę śmierci. W związku z uchyleniem stanu wojennego, dekretem z 16 listopada 1945 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa czyny określone w rozdziale I art. 1–13, przestępstwa przeciw bezpieczeństwu publicznemu, oraz art. 85–88 i 102 par. 2 KKWP na mocy art. 35 zostały przekazane do rozpatrywania sądom wojskowym¹². Kolejnym aktem prawnym rozszerzającym skalę represji był dekret z 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa zwanym potocznie „małym kodeksem karnym”¹³. Czyny określone art. 1–18 z rozdziału I dekretu oraz art. 85–88 KKWP – przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu, według art. 51 tego dekretu podlegały rozpatrzeniu przez sądy wojskowe, a na mocy art. 55 nadzór nad postępowaniem przygoto-

⁷ J. N a z a r e w i c z, *Udział prokuratury wojskowej w ochronie ludowo-demokratycznego ustroju w Polsce w latach 1944–1955*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1983, z. 3 (148), s. 216.

⁸ „Dziennik Ustaw RP” 1944, nr 6, poz. 29.

⁹ A. L i t y ń s k i, *Początki prawa komunistycznego. Prawo karne wojskowe przed wrześniem 1944 r.*, „Pamięć i Sprawiedliwość” Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu 1996, t. 39, s. 88.

¹⁰ „Dziennik Ustaw RP” 1944, nr 6, poz. 27.

¹¹ „Dziennik Ustaw RP” 1944, nr 10, poz. 50. Zob. też: C. W ó j c i k, *Rola i zadania sądownictwa wojskowego w okresie represji politycznych 1944–1956*, „Pamięć i Sprawiedliwość” Biuletyn Głównej Komisji Badania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu 1996, t. 39, s. 97.

¹² „Dziennik Ustaw RP” 1945, nr 53, poz. 300.

¹³ „Dziennik Ustaw RP” 1946, nr 30, poz. 192.

wawczym prowadzonym przez organa bezpieczeństwa publicznego sprawowała prokuratura wojskowa. Właściwości sądownictwa wojskowego podporządkowani zostali także funkcjonariusze bezpieczeństwa publicznego, Milicji Obywatelskiej, straży więziennej i żołnierze Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Art. 3–8 dekretu z 29 października 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej przekazywały osoby cywilne, które dopuściły się tego przestępstwa, właściwości wojskowych prokuratur i sądów¹⁴. Ustawa z 5 kwietnia 1955 r. przekazywała sądom powszechnym dotychczasową właściwość sądów wojskowych w sprawach karnych osób cywilnych, funkcjonariuszy bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej i straży więziennej z wyjątkiem przestępstw dotyczących szpiegostwa (art. 7 m.k.k.)¹⁵.

Geneza prokuratury wojskowej PRL sięga okresu tworzenia I Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki w ZSRR¹⁶. Na terenach wyzwolanych ściganiem przestępstw popełnianych przez osoby cywilne, określonych w dekrete o ochronie państwa z 30 października 1944 r. oraz w dekrete z 16 listopada 1945 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa, zajmowały się prokuratury garnizonowe. W 1944 r. powołano Prokuraturę Garnizonową w Lublinie¹⁷. W 1945 r. po utworzeniu Lubelskiego Dowództwa Okręgu Wojskowego, Prokuraturę Garnizonową przeformowano na Prokuraturę Okręgu Wojskowego w Lublinie¹⁸. Wobec wzrastającego na przełomie 1945/1946 r. oporu społecznego i nasilenia się wpływów podziemia zbrojnego prokuratury garnizonowe nie były dostosowane do realizowania terroru państwowego w zwalczaniu opozycji¹⁹. Rozkazem organizacyjnym nr 023/Org Ministra Obrony Narodowej z 20 stycznia 1946 r. utworzono wojskowe prokuratury rejonowe i wojskowe sądy rejonowe²⁰. Wojskowe prokuratury rejonowe miały siedziby w miastach wojewódzkich i zasięgiem działania obejmowały teren danego województwa. Rozkazem Naczelnego Prokuratora Wojskowego z 22 lutego 1946 r. powołano 14 wojskowych prokuratur w: Białymstoku, Bydgoszczy, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Koszalinie z siedzibą w Szczecinie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Poznaniu, Rzeszowie,

¹⁴ „Dziennik Ustaw RP” 1949, nr 55, poz. 437.

¹⁵ „Dziennik Ustaw PRL” 1955, nr 15, poz. 83.

¹⁶ *Organizacja i zadania prokuratury wojskowej w okresie XX-lecia Ludowego Wojska Polskiego*, oprac. J. Malik, J. Olejniczak, C. Sroka, S. Rzeczycki, J. Kowalski pod kierunkiem F. Mateji, „Wojskowy Przegląd Prawniczy”, numer specjalny poświęcony XX-leciu Ludowego Wojska Polskiego, 1963, s. 9.

¹⁷ *Ibid.*, s. 12.

¹⁸ W. Ciechanowicz, *Organizacja, ustrój i zadania prokuratury wojskowej w okresie 30-lecia Ludowego Wojska Polskiego*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1973, z. 3 (107), s. 302.

¹⁹ J. Nazarewicz, *Wojskowe Prokuratury Specjalne (1944–1957)*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1973, z. 4 (109), s. 453.

²⁰ J. Nazarewicz, *Udział prokuratury wojskowej*, s. 222; zob. także W. Tkaczew, *Relacje między organami informacji a sądownictwem i prokuraturą w Wojsku Polskim w latach 1946–1947*, w: *Przestępstwa sędziów i prokuratorów w Polsce w latach 1944–1956*, red. W. Kulesza, A. Rzepliński, Warszawa 2000, s. 395–396.

Warszawie i Wrocławiu. Prokuratury rozpoczęły działalność 10 marca 1946 r. po przejęciu spraw od prokuratur garnizonowych. W 1950 r. sformowano nowe prokuratury rejonowe w Opolu, Zielonej Górze, a szczecińską ekspozyturę prokuratury w Koszalinie przekształcono w prokuraturę rejonową. W sumie w kraju działało 17 prokuratur.

Wojskowe Prokuratury Rejonowe zajmowały się ściganiem przestępstw określonych dekretem z 30 października 1944 r. o ochronie państwa, w rozdziale I dekretu z 16 listopada 1945 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa, rozdziale I dekretu z 13 czerwca 1946 r., art. 85–88 KKWP oraz w dekreście z 6 października 1949 r. o ochronie tajemnicy państwowej i służbowej²¹. Kompetencji wojskowych prokuratur rejonowych podlegały osoby cywilne oraz funkcjonariusze: urzędów bezpieczeństwa, Milicji Obywatelskiej, straży więziennej, żołnierze Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Wojska Ochrony Pogranicza. Na podstawie uchwały Prezydium Rządu z 9 kwietnia 1955 r. i zarządzenia Naczelnego Prokuratora Wojskowego z 6 kwietnia 1955 r. wojskowe prokuratury rejonowe, w tym WPR w Lublinie, zostały rozformowane w okresie do sierpnia 1955 r.²²

Obszarem działania Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie był teren województwa lubelskiego. Rozkazem Naczelnego Prokuratora Wojskowego nr 002 z 22 lutego 1946 r. organizatorem Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie został wyznaczony major S. Radomski. Pracą WPR kierował prokurator rejonowy przy pomocy personelu złożonego z zastępcy prokuratora, 4 podprokuratorów, 3 oficerów śledczych, asesora, sekretarza, kancelisty i ekspedytora²³. W 1949 r. powołano Ekspozyturę w Chełmie Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie dla Brygady Wojsk Ochrony Pogranicza w Chełmie²⁴. WPR w toku swej działalności w latach 1946–1955 prowadziła 17 861 spraw, dochodzeń i śledztw. Do zadań WPR należało samodzielne prowadzenie i nadzorowanie śledztw i dochodzeń prowadzonych przez urzędy bezpieczeństwa, nadzór nad sprawami prowadzonymi przez Wydziały Specjalne do spraw przeciwko funkcjonariuszom Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa i Komendy Wojewódzkiej MO w Lublinie. Prokuratorzy WPR występowali w roli oskarżycieli publicznych, wnosili akty oskarżenia do Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie i rewizje do Najwyższego Sądu Wojskowego, sprawowali nadzór nad wykonaniem kary, kontrolowali więzienia podległe Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego na terenie województwa lubelskiego oraz dokonywali kontroli w zakresie przestrzegania prawa w III Brygadzie KBW, 13. i 23. Brygadach WOP.

²¹ K. Winiarczyk, *Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Rzeszowie 1946–1955 (struktura organizacyjna i obsada personalna)*, „Studia Rzeszowskie” 1995, t. 1, s. 27.

²² J. Nazarewicz, *Udział prokuratury wojskowej*, s. 227.

²³ Archiwum Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie, *Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Lublinie*, sygn. 5137/43, k. 13–22.

²⁴ J. Nazarewicz, *Wojskowe Prokuratury Specjalne (1944–1957)*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1973, z. 4 (109), s. 452.

Prokuratorzy wojskowi działali na podstawie uprawnień określonych w *Kodeksie wojskowego postępowania karnego* z 23 czerwca 1945 r.²⁵ Prokurator wojskowy nadzorował i kierował śledztwem prowadzonym na jego zlecenie przez oficera śledczego UB lub prowadził je osobiście. Wszelkie istotne decyzje w postępowaniu przygotowawczym wymagały jego akceptacji i czynnego udziału. Prokurator wydawał postanowienia o wszczęciu śledztwa, postanowienie o tymczasowym aresztowaniu lub zwolnieniu z aresztu, postanowienie o umorzeniu śledztwa i dochodzenia lub zatwierdzał postanowienie o umorzeniu sprawy sporządzone przez oficera śledczego, sporządzał lub zatwierdzał przygotowany przez oficera śledczego akt oskarżenia, wnioskował do sądu lub podejmował postanowienie o zastosowaniu amnestii, zarządzał rozesłanie listów gończych za zbiegłym podejrzanym, oskarżonym lub skazanym, stosował sankcję dozoru i wydawał zakaz opuszczania przez podejrzanego miejsca zamieszkania, następnie nadzorował przebieg kary więzienia skazanego oraz czuwał nad egzekucją wyroku konfiskaty mienia i wykonania wyroku kary śmierci. Od decyzji prokuratora zależało skierowanie wniosku o przedterminowe zwolnienie, przerwy w odbywaniu kary lub zastosowanie amnestii.

Zagadnienia kancelaryjno-archiwalne

Kancelaria wchodziła w skład sekretariatu WPR, obowiązywał w niej system dziennikowy²⁶. Pisma rejestrowano w dzienniku korespondencji wychodzącej i wchodzącej. Prowadzono też dziennik korespondencji ściśle tajnej. W WPR akta wszczętych spraw rejestrowane były w repertoriach. W latach 1946–1948 sprawy karne wpisywano do repertorium Pr. W 1949 r. dokonano podziału ww. repertorium na Pr. I, przeznaczone dla spraw funkcjonariuszy, i Pr. II – dla osób cywilnych. Dla akt nadzoru nad wykonaniem kary prowadzono repertorium „W”. Dla repertoriów sporządzono skorowidze alfabetyczne. Repertorium Pr. zawierało następujące informacje: 1) liczbę bieżącą, 2) datę wpływu sprawy, 3) dane podejrzanego – nazwisko, imię, imię ojca, stopień wojskowy, przynależność służbowa, wiek, zawód, miejsce zamieszkania, w przypadku braku podejrzanego – imię, nazwisko i adres pokrzywdzonego, 4) kwalifikacja przestępstwa według kodeksu karnego z zawiadomienia, 5) okres pobytu w areszcie, 6) data wszczęcia postępowania przygotowawczego w prokuraturze, 7) data i nazwa urzędu, któremu zlecono przeprowadzenie postępowania przygotowawczego, 8) data załatwienia sprawy poprzez: a) skierowanie do postępowania dyscyplinarnego lub honorowego, b) umorzenie, c) odmówienie ścigania, d) zawieszenie postępowania, e) przekazanie według właściwości, 9) data przesłania aktu oskarżenia do sądu, 10) data zwró-

²⁵ „Dziennik Ustaw RP” 1945, nr 36, poz. 216.

²⁶ Z. Skoczek, *Organizacja pracy w sądach i prokuraturach wojskowych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1948, z. 1–2, s. 59–62.

cenia sprawy przez sąd do uzupełnienia postępowania, 11) data i sposób załatwienia przez sąd: a) bez wyroku, b) wydanie wyroku – treść sentencji i numer aktu sądu, 12) data złożenia skargi rewizyjnej, 13) data uprawomocnienia wyroku, 15) numer repertorium wykonania kar, 15) adnotacje o przekazaniu akt sprawy do archiwum. Repertorium W zawiera następujące dane: 1) liczbę porządkową, 2) datę wpływu sprawy, 3) liczbę repertorium Pr., 4) nazwisko, imię, imię ojca, datę urodzenia, stopień wojskowy, przezwisko skazanego, 5) nazwę sądu, datę i numer orzeczenia i kwalifikację prawną skazania, 6) wymiar wyroku, 7) zaliczenie okresu tymczasowego aresztowania, 8) datę początku odbywania kary, 9) datę zakończenia kary, 10) termin upływu warunkowego zawieszenia kary, 11) miejsce odbywania kary – nazwę więzienia, 12) datę warunkowego zwolnienia, 13) datę zwolnienia z zakładu karnego, 14) adnotacje o zastosowaniu amnestii lub przekazaniu akt do archiwum.

Formowanie jednostek aktowych odbywało się po zakończeniu sprawy w sekretariacie Prokuratury, akta były szyte, karty numerowane i do każdego poszytu sekretarz sporządzał spis zawartości jednostki. W przypadku gdy w sprawie znajdował się poszyt akt śledczych sporządzonych w UB, był on dołączany luzem do akt prokuratorskich.

OPIS ZEWNĘTRZNY AKT

Akta przechowywane były w kartonowych obwolutach z różnymi nadrukami: „akta w sprawie”, „akta nadzoru w sprawie”, „akta nadzoru w sprawie karnej”, „akta sprawy”, „akta karne w sprawie”, „akta śledcze”. Obwoluty posiadały nadruki Wojskowej Prokuratury Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w Lublinie, Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Lublinie i Powiatowych Urzędów Bezpieczeństwa Publicznego, Wydziału Specjalnego przy Wojewódzkiej Komendzie Milicji Obywatelskiej w Lublinie. W opisie akt na obwolucie umieszczane było imię i nazwisko osoby lub osób podejrzanych lub oskarżonych i tu wymieniano podstawę prawną oskarżenia. Tytuł akt dochodzeniowo-śledczych, w których postępowanie umarzano, ma formę lakonicznego opisu zdarzenia i miejsca, np. „NN sprawcy napadu rabunkowego na przystanek kolejowy w Jaszczowie”, „zabójstwo członka ORMÓ NN”. Tu również umieszczano kwalifikację prawną czynu. Na okładkach akt umieszczano następujące stemple: „areszt”, „postępowanie doraźne”, „dowód rzeczowy k...”, „ściśle tajne”, „zawieszono”, „umorzono”, „nie podlega amnestii”, „list gończy k...”, „wykaz listów gończych”. Akta zawierają daty rozpoczęcia i ukończenia postępowania oraz pieczętkę nagłówekową Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie, znak, numer sprawy z repertorium: Pr. R; Pr. I; Pr. II, numer z repertorium „W”.

RODZAJE AKT SPRAW

W dokumentacji WPR występują następujące rodzaje akt spraw: akta kontrolne, akta nadzoru, akta dochodzeniowo-śledcze. Poszczególne rodzaje akt charakteryzują się odmienną zawartością jednostek oraz odzwierciedlają stan zaawansowania postępowania karnego i funkcję, jaką pełni podczas jego trwania prokuratura.

Akta kontrolne zawierają korespondencję informującą o przekazaniu sprawy i więźnia do innej, właściwej terytorialnie wojskowej prokuratury rejonowej. Akta rejestrowano w repertorium Pr. Określenia „akta kontrolne” używano w kancelarii WPR i nanoszono na posyty aktowe.

Akta nadzoru zawierają dokumentację dotyczącą nadzoru WPR od momentu wszczęcia śledztwa poprzez wydanie wyroku sądowego do chwili opuszczenia więzienia przez skazanego. Akta nadzoru składają się z dwóch poszytów: akt nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym, akt nadzoru nad wykonaniem kary. Część akt tej kategorii znajduje się w obwolutach z wydrukowanym napisem: „akta nadzoru w sprawie”.

Akta nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym dotyczą sprawy od chwili wszczęcia śledztwa do rozprawy sądowej i wydania wyroku. Akta były rejestrowane w repertorium Pr. i zawierają następującą dokumentację: postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej, wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztu, postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, nakaz uwięzienia w więzieniu śledczym, protokoły posiedzeń niejawnych sądu wojskowego z udziałem prokuratora w sprawie przedłużenia terminu aresztowania, postanowienie o zamknięciu śledztwa, protokół zaznajomienia podejrzanego z aktami śledztwa, pełnomocnictwo dla obrony, wnioski oskarżonego lub jego rodziny, arkusz dowodów, karty kontrolne, akt oskarżenia, postanowienie o zatwierdzeniu aktu oskarżenia, zawiadomienie o przesłaniu akt do sądu, wyrok sądowy (nieprawomocny), w przypadku rewizji: skargi rewizyjne obrony lub oskarżenia, zawiadomienie o przesłaniu akt do Najwyższego Sądu Wojskowego, odpisy postanowień NSW, zawiadomienie o zastosowaniu amnestii, zawiadomienie o przekazaniu więźnia.

Akta nadzoru nad wykonaniem kary dotyczą kolejnego etapu postępowania karnego od momentu uprawomocnienia się wyroku sądowego do zwolnienia skazanego z więzienia. Dla tych akt prowadzone było oddzielne repertorium oznaczone symbolem „W”. W przypadku sprawy obejmującej więcej niż jedną osobę, dla każdej z nich zakładano oddzielną teczkę, której nadawano numer kolejny według repertorium. W tezcze była gromadzona całość dokumentacji dotyczącej przebiegu odbywania kary więzienia poszczególnego skazanego. Posyty akt tej serii zawierają następującą dokumentację: pismo sądu wojskowego przekazujące więźnia do dyspozycji WPR, odpis prawomocnego wyroku, nakaz wykonania kary, arkusz zarządzeń, zawiadomienie o obliczeniu kary, zawiadomienie o rozpoczęciu odbywania kary, zawiadomienie o przeniesieniu więźnia do innego zakładu

karnego, zawiadomienie urzędu gminy w miejscu zamieszkania skazanego, prośby skazanych, opinie naczelników więzienia o skazanym, świadectwa lekarskie, wnioski i postanowienia o zastosowaniu amnestii, przedterminowego zwolnienia lub przerwy w odbywaniu kary, dalej wyciągi z posiedzeń sądu i prokuratora w sprawie zastosowania amnestii oraz zawiadomienie o zwolnieniu z więzienia.

Trzecim rodzajem akt spraw w WPR są akta dochodzeniowo-śledcze. Dotyczą one spraw, w których dochodzenie lub śledztwo zostało umorzone z powodu braku dowodów winy, zastosowania amnestii i przedawnienia ścigania lub zawieszenia wobec ukrywania się podejrzanego przed organami ścigania. Akta były rejestrowane w repertorium Pr. W inwentarzu tego rodzaju akta zostały określone w skrócie aktami śledczymi. *Kodeks wojskowego postępowania karnego* przewidywał podział na śledztwa i dochodzenia jako formy prowadzenia postępowania karnego. Śledztwa były wszczynane w przypadku przestępstwa zagrożonego karą śmierci lub gdy zostało naruszone dobro wymiaru sprawiedliwości²⁷. W przypadku akt WPR nie można przeprowadzić konsekwentnego podziału na kategorie spraw z uwagi na różnorodną i niejednoznaczną terminologię występującą w aktach oraz synonimiczne stosowanie określeń, takich jak: „postępowanie karne”, „śledztwo” i „dochodzenie”. Dość często zdarza się, że sprawa kwalifikowana jako dochodzenie jest w istocie rzeczą śledztwem z zastosowaniem zatrzymania na dłuższy czas bez formalnego postanowienia o tymczasowym aresztowaniu, obowiązującym w przypadku prowadzenia śledztwa. W literaturze prawniczej występuje pogląd o dużej zbieżności obu form postępowania przygotowawczego, co empirycznie można stwierdzić na przykładzie dokumentacji WPR²⁸. Praktycznie niemal wszystkie sprawy prowadzone z artykułów KKWP i dekretów o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa, na podstawie których prowadzone były dochodzenia przez urzędy bezpieczeństwa i prokuraturę, posiadały sankcję w postaci najwyższego wymiaru kary. Tak więc przyjęcie jednego określenia dla tej grupy materiałów i nazwanie ich aktami śledczymi wydaje się uzasadnione i prawidłowo oddające ich zawartość merytoryczną.

Akta dochodzeniowo-śledcze zawierają następującą dokumentację: meldunek o nadzwyczajnym wypadku (zawiadomienie o przestępstwie), rozkaz zatrzymania, protokół zatrzymania podejrzanego, postanowienie zatrzymania, nakaz rewizji, protokół rewizji, pokwitowania, protokół sekwestracji, kwit depozytowy rzeczy zatrzymanego, protokół zdawczo-odbiorczy zdania broni, postanowienie o pociągnięciu do odpowiedzialności karnej, postanowienie o wszczęciu śledztwa, wnioski o zastosowanie tymczasowego aresztowania, postanowienie o tymczasowym aresztowaniu, protokoły posiedzeń niejawnych sądu i prokuratora w spra-

²⁷ P. Tomaszewski, *Postępowanie przygotowawcze w wojskowym procesie karnym Polski Ludowej*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1983, z. 3 (148), s. 250–251.

²⁸ M. Fleming, Z. Jaźwiński, *Wojskowe prawo karne procesowe*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1963, numer specjalny poświęcony XX-leciu Ludowego Wojska Polskiego, s. 97–98.

wie przedłużenia terminu tymczasowego aresztowania, protokół ustnego zawiadomienia o przestępstwie, zapisek o rozpytaniu świadka-podejrzanego, raport, protokół oględzin miejsca przestępstwa, szkice sytuacyjne miejsca przestępstwa, protokół oględzin i sekcji zwłok, protokół ekspertyzy milicyjno-technicznej, protokoły przesłuchań świadka lub podejrzanego, protokół konfrontacji, zlecenie przeprowadzenia postępowania przygotowawczego dochodzenia – śledztwa, wniosek operatywnego rozpracowania funkcjonariusza, wywiady, charakterystyki, opinie, plan nadzoru nad śledztwem, notatki śledcze, polecenia i wytyczne prokuratora dla UB prowadzących śledztwo, sprawozdanie końcowe oficera śledczego, wezwania dla świadków, obliczenie należności dla świadka, biegłego i tłumacza, zapytanie o karalność, postanowienie o uchyleniu środka zapobiegawczego (tymczasowego aresztowania), postanowienie o zamknięciu śledztwa, zawiadomienie o ukończeniu postępowania karnego, postanowienie i zawiadomienie o umorzeniu dochodzenia, postanowienie o umorzeniu śledztwa, postanowienie o zatwierdzeniu lub unieważnieniu aktu oskarżenia, postanowienie o zawieszeniu postępowania karnego, list gończy za zbiegłym (ukrywającym się oskarżonym lub skazanym), zawiadomienie o rozesłaniu listów gończych, postanowienie o odwołaniu listu gończego, wnioski do sądu wojskowego o umorzenie postępowania karnego, wnioski i postanowienia o zastosowaniu amnestii, zawiadomienia o przekazaniu więźnia, nakaz zwolnienia, zawiadomienia naczelników aresztów o zwolnieniu więźnia, meldunek do Naczelnej Prokuratury Wojskowej oraz korespondencja i prośby aresztowanych. W aktach dochodzeniowo-śledczych występują dowody rzeczowe w formie załączników, są to m.in.: fotografie, druki, rękopisy, plakaty i afisze, a niekiedy także łuski od naboju.

Interesujące dla badacza mogą być również informacje dotyczące przechowywania i brakowania dokumentacji WPR po jej likwidacji. W 1955 r. jej akta na podstawie uchwały Prezydium Rządu zostały przekazane do Prokuratury Wojewódzkiej w Lublinie. Na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych przechowywanych w Prokuraturze Wojewódzkiej wiadomo, że część akt spraw dotyczących osób cywilnych oraz żołnierzy KBW i WOP, a także akta ogólne zostały przejęte przez Prokuratora Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie. Do Archiwum Warszawskiego Okręgu Wojskowego w Warszawie trafiło 587 j.a. (375 akt ogólnych i 212 akt spraw). W 1964 i 1975 r. w Archiwum WOW dokonano brakowania akt WPR. Zniszczono 248 jednostek akt ogólnych WPR w Lublinie. Wśród nich znalazły się rozkazy i zarządzenia Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego, Departamentu Służby Sprawiedliwości Ministerstwa Obrony Narodowej, Naczelnego Prokuratora Wojskowego, Dowództwa Okręgu Wojskowego VII, III Brygady Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i innych jednostek Komendy Garnizonu w Lublinie. Wybrakowano także korespondencję do Naczelnego Prokuratora Wojskowego, Departamentu Służby Sprawiedliwości MON, DOW VII, Prokuratora Okręgu Wojskowego, III Brygady KBW, WUPB, PUBP. Zniszczeniu uległy również akta dotyczące spraw ogólnych KBW, UB, MO, meldunki o stanie

bojowym jednostek DOW VII, meldunki o wypadkach nadzwyczajnych WUPB i KBW. Za nieprzydatne uznano materiały dotyczące nadzoru prokuratorskiego i sądowego, korespondencję z Wojskowym Sądem Rejonowym, więzieniami, aresztami i obozami, protokoły kontroli III Brygady KBW i 3 Brygady WOP, korespondencję serii „K” (do rąk własnych), akta „cp” (dotyczące pomocy prawnej dla innych prokuratur), repertorium „CP”, sprawy obrońców wojskowych, postanowienia zgromadzenia sędziów. Na makulaturę przekazano preliminarze budżetowe WPR, korespondencję dotyczącą kredytów na działalność, spraw PZPR oraz materiały dotyczące personelu WPR: sprawy wyszkolenia, teczki podoficerów zawodowych, szeregowych służby czynnej; pracowników cywilnych, książki etatowe pochwał i nagród, kar dyscyplinarnych, urlopów; zasiłków, korespondencję w sprawie zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych. Do dokumentacji niearchiwalnej zaliczono dzienniki korespondencji wychodzącej i wchodzącej, książki korespondencji ściśle tajnej; ewidencji zdania kluczy; ewidencji przydziału wydawnictw, zeszyty wydanej kalki, korespondencję łączności kodowej, druki masowego użytku, sprawy i sprawozdania dotyczące gospodarki samochodowej, amunicji artyleryjskiej. Zniszczono także 212 akt spraw oznaczonych symbolem repertorium Pr. II/50, co sugeruje, że dotyczyły one osób cywilnych. W Archiwum WOW podejmując decyzję o wybrakowaniu materiałów uznano, że upłynął okres przechowywania tych akt, tego jednak nie można jednoznacznie stwierdzić, ponieważ nie było wykazu akt dla wojskowych prokuratur rejonowych.

Łącznie wybrakowano 460 jednostek archiwalnych. Do dalszego przechowywania zakwalifikowano 127 j.a, a wśród nich dzienniki rozkazów MON, dzienniki rozkazów tajnych MON, książki rozkazów dziennych WPR, miesięczne, kwartalne i półroczne sprawozdania opisowe i statystyczne z działalności WPR, korespondencję dotyczącą spraw pracowniczych (4 j.a.), akta osobowe pracowników WPR (49 j.a.), repertorium Pr. II spraw szpiegowskich z lat 1946–1953 oraz 14 akt spraw. W 2001 r. z Prokuratury Okręgowej w Lublinie przekazano repertoria i skorowidze (42 j.a.) WPR do Oddziałowego Biura Archiwizacji i Udostępniania Dokumentów Instytutu Pamięi Narodowej w Lublinie²⁹.

Charakterystyka zawartości akt Prokuratury

Z przechowywanej w Archiwum WOW dokumentacji WPR na szczególną uwagę zasługują opisowe i statystyczne sprawozdania miesięczne z działalności Prokuratury. Zawierają one zestawienia statystyczne spraw karnych w niej prowadzonych, które zostały skierowane aktem oskarżenia do sądu, przesłane do właściwości innych prokuratur oraz umorzone i zawieszono, a także liczby zastosowań tymczasowego aresztowania i dane dotyczące wykonania i wymiarów wyroków

²⁹ Biuro Archiwizacji i Udostępniania Dokumentów IPN w Lublinie. Ewidencja, spisy zdawczo-odbiorcze WPR w Lublinie nr 11, 12, 13, 14.

sądu wojskowego. W sprawozdaniach opisowych przedstawiano udział prokuratury w postępowaniu sądowym, oceny polityki karnej Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie, analizy sytuacji politycznej i działalności partii politycznych: Polskiej Partii Robotniczej, Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwa Demokratycznego, Stronnictwa Ludowego, Polskiego Stronnictwa Ludowego, PSL „Nowe Wyzwolenie”, Stronnictwa Pracy, na terenie województwa lubelskiego, oceny postawy duchowieństwa katolickiego wobec państwa, problem kadr szkolnictwa i administracji samorządowej i państwowej, więziennictwa. W sprawozdaniach omawiano również problem stanu przestępczości politycznej i kryminalnej, przede wszystkim przedstawiając informacje dotyczące akcji zbrojnego podziemia. Oddzielnym zagadnieniem omawianym w tych sprawozdaniach były problemy współpracy z urzędami bezpieczeństwa i jednostkami MO, przestępczości funkcjonariuszy UB, MO i żołnierzy KBW, analizy pracy sekcji specjalnych do spraw przeciwko funkcjonariuszom UB i MO, oceny pracy i represji stosowanych przez UB. W tych sprawozdaniach znajdują się opisy kontroli i lustracji więzień i aresztów śledczych. W końcowej części sprawy ruchu kadrowego, analizy pracy działów, prokuratorów i pracowników, zmiany wewnątrzorganizacyjne Prokuratury. Jako załączniki do sprawozdań występują raporty lustracji sekcji śledczych PUBP, operacyjne raporty i meldunki WUBP i PUBP, wykazy oddziałów podziemia działających na terenie województwa lubelskiego, odpisy przesłuchań świadków. Książki rozkazów dziennych zawierają informacje dotyczące bieżącego funkcjonowania Prokuratury i podziału zadań dla prokuratorów.

Dane osobowe podejrzanych i skazanych oraz przebieg spraw karnych prowadzonych w WPR znajdują się w repertoriach oznaczonych symbolami „Pr.”, „Pr. I”, „Pr. II” i „W”.

Blisko połowa (ponad 800 j.a.) spraw z zachowanej i przechowywanej w APL dokumentacji WPR dotyczy przestępstw na tle politycznym. Materiały aktowe odnoszą się do działalności członków konspiracyjnych organizacji antykomunistycznych i niepodległościowych, przede wszystkim Armii Krajowej, Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, Narodowych Sił Zbrojnych, Inspektoratu Zamojskiego AK i Zbrojnego Ruchu Oporu AK. Pojedyncze akta spraw dotyczą działalności członków organizacji: Podziemny Ruch Wyzwoleńczy, Polska Armia Podziemna, Polska Armia Narodowa, Polska Armia Powstańcza, Narodowa Armia Wyzwoleńcza, Gwardia Lubelska, Prawda Chłopska, Konfederacja Narodu.

W aktach znajdziemy informacje dotyczące działalności członków leśnych oddziałów zbrojnych AK i WiN oraz formacji postwinowskich z obszaru całego województwa lubelskiego. Wydaje się, że najlepiej te materiały można przedstawić w układzie według ówczesnego podziału na powiaty. Z terenu powiatu białskopodlaskiego są akta dotyczące członków oddziałów: Stefana Wyrzykowskiego ps. „Zenon”, Roberta Domańskiego ps. „Jarach”, Stanisława Bogdanowicza ps. „Tom”, Konstantego Zacharczuka ps. „Jacek”. W aktach są informacje o członkach oddziału Konrada Bartoszewskiego ps. „Wir” z powiatu biłgorajskiego, od-

działów: Czesława Hajduka ps. „Ślepy”, Henryka Lewczuka ps. „Młot”, „Kalif”, „Sokół” z powiatów chełmskiego i hrubieszowskiego. Materiały dotyczą działalności członków oddziałów Piotra Smagały ps. „Piat”, Adama Kusza z powiatu krasnostawskiego i oddziału „Samotnego” z obszaru powiatu kraśnickiego. Licznie reprezentowane akta członków oddziałów: „Batorego”, Wiktora Targońskiego ps. „Brzoza”, Kazimierza Woźniaka ps. „Szatan”, Józefa Struga ps. „Ordon”, „Zagłoba”, Zygmunta Brońskiego ps. „Uskok”, Leona Taraszkiewicza ps. „Jastrząb”, Edwarda Taraszkiewicza ps. „Żelazny” z powiatu lubartowskiego. Z terenu powiatu lubelskiego znajdują się informacje o oddziałach: „Ducha”, Stanisława Łukasika ps. „Ryś”, Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora”, „Żbik”, Mariana Tyrny ps. „Walererek”, Mieczysława Pruszkowskiego ps. „Kędziorek”, Antoniego Kopaczewskiego ps. „Lew”. Akta członków oddziału Juliana Wocha ps. „Biały” z powiatu łukowskiego i oddziałów z powiatu puławskiego: Mariana Bernaciaka „Orlika”, „Jarząbka”, „Pioruna”. Materiały dotyczą działalności członków oddziałów: Mieczysława Legendy, Stanisława Staniaka ps. „Szary”, „Świta”, Stanisława Miszczaka ps. „Kłós” z powiatu radzyńskiego i oddziałów: Jana Leonowicza ps. „Burta”, Kwaśniewskiego ps. „Lux”, „Lonta”, „Lamparta”, Jana Turzynieckiego ps. „Mogiłka”, Aleksandara Sobonia ps. „Wicher”, Stanisława Kuchcewicz ps. „Wiktor”, Wróblewskiego ps. „Szum”, „Dziadek”, Gustawa Kisieleńskiego ps. „Wigura”, Romana Szczura ps. „Urszula” z powiatu tomaszowskiego i zamojskiego. Według dokumentacji WPR na terenie powiatu siedleckiego działały oddziały: „Wilka”, „Sokoła”, „Tura”, Henryka Hebdy ps. „Korwin”, a w powiecie włodawskim oddziały: Stanisława Kozłowskiego ps. „Krakus”, „Orlisa”, Edwarda Bukowskiego ps. „Gruby”. W aktach WPR znajdziemy także informacje o członkach oddziałów NSZ: „Orła” z powiatu kraśnickiego, Wołyniaka z powiatu biłgorajskiego, „Zemsty” i „Boruty” z powiatów chełmskiego i lubelskiego.

Jako załączniki do akt śledczych znajdują się unikatowe fotografie członków oddziałów „Ordona”, „Żelaznego” i „Burty”. W prokuratorskich materiałach odnajdziemy wiele informacji o akcjach zbrojnych podziemia: zamachach na siedziby PUBP w Biłgoraju, Hrubieszowie, Lubaczowie i Siedlcach, akcjach uwolnienia więźniów politycznych z więzień w Białej Podlaskiej i Zamościu, atakach na posterunki MO, grupy operacyjne PUBP, KBW, MO, funkcjonariuszy MO i UB, żołnierzy Armii Czerwonej, rozbrojeniach żołnierzy i funkcjonariuszy UB i MO, posterunków MO, członków ORMÓ, zabójstwach funkcjonariuszy UB i MO, współpracowników UB i NKWD, działaczy PPR i PZPR, pracowników urzędów gminnych i członków organizacji podziemnych.

Także w zespole znajdują się materiały dotyczące działalności członków Ukraińskiej Powstańczej Armii i Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów, informujące o napadach, rabunkach i paleniu wsi na terenie powiatu tomaszowskiego oraz fotografie dotyczące mordu 50 pasażerów pociągu osobowego koło Bełżca i wydawnictwa propagandowe UPA.

Dużą grupę stanowią akta dotyczące ludności wiejskiej, która udzielała pomocy materialnej i informacji oddziałom lub członkom organizacji podziemnych, a tak-

że osób, które zaniechały doniesienia władzom bezpieczeństwa o popełnieniu przestępstwa przez członków nielegalnych organizacji lub nie poinformowały o miejscu pobytu osób poszukiwanych przez organa ścigania.

Do przestępstw popełnionych z użyciem broni należały napady: rabunkowe na gospodarzy, właścicieli sklepów, rekwizycje i sekwestracje mienia i pieniędzy sołtysom i poborcom podatkowym, spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, agencji pocztowych, kas przystanków kolejowych, ambulansów pocztowych, kontrybucje nakładane na osoby indywidualne przez oddziały zbrojne oraz odbieranie ludności wiejskiej broni palnej, amunicji, materiałów wybuchowych.

Najliczniejszą grupę stanowią akta w sprawie przestępstw nielegalnego posiadania i używania broni palnej przez ludność wiejską. Z akt tych również wynika, że fałszywe oskarżenia o posiadanie broni były często wykorzystywane w załatwianiu porachunków osobistych. Równie liczne są akta dotyczące znalezienia broni palnej i tu można wyróżnić 3 rodzaje spraw: 1) znalezienie broni porzuconej pozostawionej przypadkowo w lesie lub na polu albo odkrytej przy okazji prac remontowych itp., 2) znalezienie broni podrzuconej do sołtysa lub sąsiada, 3) znalezienie broni pozostawionej przez ludność ukraińską po wysiedleniu w ramach akcji „Wisła”.

Druga kategoria przestępstw ściganych przez prokuraturę wojskową to sprawy polityczne, wynikające z dążeń do organizacji niezależnego życia politycznego i społecznego poza kontrolą ówczesnego państwa, oraz sprawy związane z krytycznymi wystąpieniami obywateli przeciwko polityce władz państwowych. Do takich działań należały próby reaktywacji Stronnictwa Narodowego i utworzenie Służby Cywilnej Obozu Narodowego, postawa działaczy Polskiego Stronnictwa Ludowego wobec polityki państwa oraz zjawisko powstawania licznych nielegalnych organizacji młodzieżowych (dla przykładu można tu wymienić: Bojówkę o Niepodległość w Gimnazjum im. W. Kunickiego w Lublinie, Narodowy Związek Młodzieży, Podziemną Organizację Młodzieży Polskiej w Hrubieszowie, Młodą Polskę, Wolną Ideę Polski, Ruch Młodzieży Słowiańskiej, Związek Ewolucjonistów Wolności) oraz organizacje młodzieżowe, których nazw nie wymieniono w aktach WPR, a także usiłowania reaktywowania niezależnego od władz Związku Harcerstwa Polskiego. Organizacje i stowarzyszenia wyznaniowe: Związek Ewangeliczny Chrześcijańskiego Kościoła i Świadkowie Jehowy, oskarżane były o działalność szpiegowską na rzecz obcego państwa. Do tej grupy spraw należą także przestępstwa przeciw władzom i urządóm, takie jak: uwłaczanie czci prezydenta Bolesława Bieruta, publiczne wyszydzanie ustroju państwa, partii komunistycznej, występowanie przeciw jedności sojuszniczej z ZSRR, rozpowszechnianie propagandy o mającej nastąpić kolektywizacji wsi, kolportowanie nielegalnych pism, prasy (np. „Nowy Zew”) i ulotek nawołujących do głosowania przeciw komunistom podczas referendum i wyborów do Sejmu. W jednostkach aktowych zachowały się ręcznie malowane plakaty przedstawiające karykatury Stalina, ulotki, teksty wierszyków i piosenek antypaństwowych. Z przestępstw przeciwko ów-

czesnemu ustrojowi znajdują się sprawy z oskarżenia o sabotaż gospodarczy oraz działanie przeciw zakładaniu rolniczych spółdzielni produkcyjnych i rozbijanie zebrzań spółdzielczych.

Trzecią grupę akt w WPR stanowią sprawy dotyczące przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy MO, UB i Straży Więziennej. Są to sprawy o nadużycie władzy: bezprawne rewizje, bicie i wymuszanie zeznań w śledztwie, wymuszenie korzyści majątkowej, przywłaszczenie depozytów zatrzymanych w areszcie. W tej grupie można wyróżnić grupę spraw określanych jako przestępstwa przeciwko obowiązkowi służby wojskowej, takich jak, dezercja z bronią służbową, tchórzostwo na służbie, samowolne opuszczanie jednostek, użycie broni służbowej niezgodnie z przepisami, podawanie nieprawdziwych danych personalnych w ankietach służbowych, zaniechanie czynności służbowych, zagubienie akt służbowych oraz sprawy przestępstw kryminalnych popełnianych przez funkcjonariuszy: zabójstw, pobic, gwałtów, szykanowań i ubliżania godności obywateli. Niezwykle interesujący materiał badawczy znajduje się w aktach dotyczących współpracy z działaczami PSL, WiN i innych organizacji, agentury na rzecz WiN w strukturach UB i MO, przekazywania informacji o aresztowanych, dostarczania broni i amunicji członkom podziemia, ujawniania zasad pracy i techniki operacyjnej MO i UB, przyjmowania korzyści majątkowych za działalność na szkodę państwa.

Oprócz przestępstw ściganych na podstawie KKWP i małego kodeksu karnego w aktach WPR występują jeszcze czyny objęte zakresem kodeksu karnego. Są to sprawy o: łapownictwo urzędników, tworzenie fałszywych oskarżeń, umożliwienie ucieczki pozbawionemu wolności, nabycie rzeczy pochodzących z przestępstwa, podrabianie dokumentów, fałszowanie dowodów tożsamości, spowodowanie niebezpieczeństwa pożaru, naruszenie nietykalności osobistej, pobicie z użyciem broni, groźba popełnienia zbrodni lub występku, naruszenie miru domowego, poniżenie i obraza godności osobistej, uszkodzenie mienia. Również incydentalnie pojawiają się sprawy z dekretu z 1 sierpnia 1944 r. o odpowiedzialności za odstępowanie od narodu polskiego i współpracę z okupantem niemieckim, występują one przy okazji innych czynów podlegających kompetencji prokuratury wojskowej.

Wydaje się, że akta WPR są cennym źródłem do badań nad dziejami kształtowania się ustroju totalitarnego, walki organów bezpieczeństwa ze zbrojnym podziemiem, analizy metod i funkcjonowania aparatu represji. Zwłaszcza wartościowe są sprawozdania z działalności WPR, obrazujące skalę represji i politykę władz państwowych wobec społeczeństwa. Również istotne są akta śledcze, które wśród pozostałej dokumentacji stanowią blisko 70% spraw. W przypadku śledztw umorzonych akta spraw pozostawały w WPR, sprawy zaś, które były rozpatrywane przez sąd wojskowy, powinny znajdować się w pozostałości aktowej Wojskowego Sądu Rejonowego w Lublinie. W sytuacji kiedy akta sądowe nie zachowały się w komplecie, akta nadzoru prokuratorskiego pozostają jedynym źródłem wiedzy o prowadzeniu postępowania karnego w danej sprawie. Również w aktach nadzoru znajduje się interesujący materiał badawczy, dotyczący należącego do upraw-

nień prokuratora nadzoru nad wykonaniem kary. Pozwala przedsięwziąć zagadnienie funkcjonowania kary, postawy więźniów i ich rozmieszczenie w zakładach kar-nych.

Próba tworzenia inwentarza analitycznego

Wybór metody opracowania akt WPR powinien zależeć od oceny wartości badawczej zespołu³⁰. Wydaje się, że przedstawiona wyżej zawartość informacyjna materiałów WPR zobowiązuje do szczególnie starannego podejścia do tego zagadnienia. O przydatności akt wojskowych prokuratur rejonowych do badań nad okresem stalinowskiego terroru świadczą prace Janusza Borowca³¹.

Również Janusz Wrona wyraża pogląd, że szczegółowe przedstawienie zawartości akt prokuratur umożliwi włączenie tych zespołów do prac badawczych nad systemem totalitarnym PRL³². Wobec tego wskazane byłoby stworzenie inwentarza analitycznego zespołu akt WPR, który posiada znacznie większą głębię infor-

³⁰ W trakcie inwentaryzacji zespołu na tle przedstawionej koncepcji doszło do zasadniczej różnicy poglądów pomiędzy autorem a Komisją Metodyczną Archiwum Państwowego w Lublinie. Głównym przedmiotem sporu był problem głębi informacyjnej inwentarza. Moja koncepcja wynikała z założenia, by udostępnić badaczowi w miarę możliwości jak najwięcej informacji o zawartości akt Prokuratury. Spotkała się ona z negatywnym stanowiskiem KM APL. Problematyka opracowania akt WPR była przedmiotem dyskusji archiwistów z archiwów państwowych w Bydgoszczy, Gdańsku, Łodzi, Rzeszowie i Lublinie. Przebieg dyskusji zawiera protokół posiedzenia zespołu do spraw opracowania akt prokuratur wojskowych w archiwach państwowych odbytego w Lublinie 6 V 1999 r., s. 1–6 (maszynopis w registraturze Zakładu Naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych). O koncepcji opracowania akt WPR wyrazili także opinie: prof. dr hab. Bohdan Ryszewski, prof. dr hab. Janusz Wrona, mgr Marek Kielasiński, dr Ireneusz Nowikowski. W sprawie pojawiły się także elementy pozamerytoryczne, które wykraczają poza ramy tego opracowania. Niektóre elementy koncepcji opracowania akt WPR oraz dyskusja wokół tej sprawy zostały przedstawione w następujących artykułach prasowych: T. M. Płużński, *Stalinowskie akta pod ochroną*, Tygodnik „Solidarność” 1999, nr 36 (572), 2 IX, s. 17; T. Rodziewicz, *Co kryje się w aktach wojskowej prokuratury*; M. Gugulski, *Skąd ten spór*, „Głos” Tygodnik Katolicko-Narodowy 2000, nr 22 (828), 3 VI, s. 14–15; A. Echolette, *Zakazane świadectwa terroru*, „Nasza Polska” Tygodnik 2000, nr 29 (250), 19 VII, s. 14–15; *Po naszych publikacjach: list E. Wierzbickiej do Redakcji „Naszej Polski” i replika A. Echolette*, *Nie jedziemy tym samym pociągiem*, „Nasza Polska” Tygodnik 2000, nr 36 (257), 6 IX, s. 16.

³¹ J. Borowiec, *Skazani na śmierć w latach 1946–1955 (zarys problematyki w świetle akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie)*, „Prace Historyczno-Archiwalne” t. 1, 1993, s. 19–35 oraz i d., *Materiały dotyczące Urzędu Bezpieczeństwa w aktach Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie i Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Rzeszowie*, „Prace Historyczno-Archiwalne” t. 3, 1995, s. 65–78 i i d., *Metody śledcze stosowane przez UB na podstawie akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie*, „Studia Rzeszowskie” t. 2, 1995, s. 45–58.

³² J. Wrona stwierdza m.in., że „zważywszy na dotychczasową niemożność dostępu do akt prokuratury, a tym samym brak prac badawczych, które w opisie dziejów PRL uwzględniałyby w szerszym zakresie ten charakter źródeł, dokładne omówienie rodzajów akt spraw bardzo ułatwi historykom korzystanie z zespołu [WPR] po jego pełnym udostępnieniu”. J. Wrona, *Opinia o opracowaniu T. Rodziewicza. Problemy opracowania zespołu Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie*, Lublin 1998, s. 1 (maszynopis w posiadaniu autora oraz kopie w registraturach: Archiwum Państwowego w Lublinie i Zakładu Naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych).

macyjną w porównaniu z tradycyjnym inwentarzem sumarycznym stosowanym w archiwach państwowych³³.

W polskiej archiwistyce postulat sporządzania inwentarzy analitycznych pojawił się już w okresie międzywojennym³⁴. Współcześnie inwentarz analityczny stosowany jest w pracy archiwalnej w USA, Francji i Niemczech³⁵. Gerhard Enders stwierdza, że inwentarze analityczne cechuje szczegółowy opis szczególnie ważnych i cennych zespołów, dostarczają one nie tylko dokładnej wiedzy o układzie zespołu, ale i dokładne opisy ważniejszych jednostek, a nawet pism³⁶.

Z kolei Bohdan Ryszewski pisze: „inwentarz analityczny w zasadzie przewidywał zastąpienie tytułu jako formy opisu zawartości jednostki archiwalnej – streszczeniem. Różnica jest istotna, bowiem tytuł jest syntetycznym ujęciem treści jednostki archiwalnej, natomiast stosowane w inwentarzu analitycznym streszczenie – regestr jest analizą zawartości – jej specyfikacją”, i dalej: „istnieje wiele form archiwaliów, których różnorodna treść nie poddaje się syntetycznym ujęciom i w rezultacie tytuły takich jednostek archiwalnych są ogólnikowe i mają małą wartość informacyjną”³⁷. Autor ten wyraził też pogląd, że inwentarz analityczny powinien być stosowany dla zespołów akt sądowych i prokuratur³⁸.

Z powodu braku odrębnych wskazówek metodycznych do opracowania akt prokuratorskich w archiwach polskich w pracach nad zespołem WPR zostały wykorzystane niektóre elementy wskazówek metodycznych do opracowania akt sądowych XIX–XX w. z 1991 r.³⁹ Pomimo zastrzeżenia autorów wskazówek, że nie dotyczą one opracowania akt rejestrowych, hipotecznych, notarialnych, prokuratur i komorników, wydaje się, że niektóre ich elementy można wykorzystać do opracowania akt wojskowych prokuratur, zwłaszcza te, które dotyczą zagadnień systematyzacji zespołu oraz sporządzenia archiwalnych pomocy ewidencyjno-informacyjnych. Za ich wykorzystaniem przemawiają także argumenty prawnoustrojowe. Prokuratury wspólnie z sądami należą do instytucji wymiaru sprawiedliwości. Wojskowe prokuratury i sądy działały na podstawie prawa o ustroju są-

³³ H. Robótka, B. Ryszewski, A. Tomczak, *Archiwistyka*, Warszawa 1989, s. 81; zob. także H. Robótka, *Wprowadzenie do archiwistyki*, Toruń 2002, s. 75.

³⁴ R. Przelaskowski, *Program prac wewnętrznych w archiwach nowożytnych*, Warszawa 1935, s. 31.

³⁵ B. Ryszewski, *Przegląd oraz systematyka pomocy archiwalnych polskich i obcych opublikowanych w ostatnim ćwierćwieczu*, „Archeion” 1990, t. 87, s. 10–11.

³⁶ G. Enders, *Archivverwaltungslehre*, Berlin 1968, s. 152–153.

³⁷ B. Ryszewski, *Problemy komputeryzacji archiwów*, Toruń 1994, s. 14.

³⁸ B. Ryszewski, *Opinia dotycząca problemów opracowania zespołu Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie*, Toruń 1998, s. 2 (maszynopis w posiadaniu autora oraz kopie w registraturach: Archiwum Państwowego w Lublinie i Zakładu Naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych).

³⁹ *Wskazówki metodyczne dotyczące opracowania akt sądowych wytworzonych w XIX–XX w.*, w: *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952–2000*, Warszawa 2001, s. 556–568.

dów wojskowych i prokuratur wojskowych z 23 września 1944 r.⁴⁰, a ich wzajemne relacje określał *Kodeks wojskowego postępowania karnego*. Przedmiotem ich działalności było stosowanie jednolitych norm prawnych (Kodeks Karny, Kodeks Karny Wojska Polskiego, Kodeks Wojskowego Postępowania Karnego oraz specjalnych przepisów karnych). Pomiędzy prokuraturami i sądami istniał wzajemny przepływ dokumentacji. Prokurator przysyłał do sądu akt oskarżenia wraz z aktami śledztwa lub dochodzenia w danej sprawie. W sądzie ta dokumentacja stawała się aktami głównymi rozprawy sądowej, pozostająca zaś w prokuraturze dokumentacja nadzoru nad sprawą była aktami podręcznymi prokuratora. Po zakończeniu rozprawy i wydaniu orzeczenia sąd przysyłał do prokuratury jeden egzemplarz nieprawomocnego wyroku, który zostawał umieszczony w aktach nadzoru. Także po uprawomocnieniu się wyroku, to jest okresu przewidzianego na wniesienie rewizji, sąd ponownie przysyłał prokuraturze egzemplarz prawomocnego orzeczenia, które tym razem umieszczano w aktach nadzoru nad wykonaniem kary. W prokuraturze i w sądach obowiązywał identyczny system kancelaryjny rejestracji spraw karnych oparty na repertoriach, do których sporządzano skorowidze alfabetyczne. Układ akt spraw karnych wynikał z kolejności ich wpływu do prokuratury i sądu. Wobec powyższego nie ma żadnych istotnych przeciwwskazań, by inaczej inwentaryzować i sporządzać tytuły dla jednostek akt spraw sądów i prokuratur.

SYSTEMATYZACJA ZESPOŁU

Zgodnie z rozdz. II A p. 8 *Wskazówek* dla akt WPR można zastosować układ kancelaryjny⁴¹. Taki układ wprowadzono już przy porządkowaniu akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Rzeszowie⁴². Materiały archiwalne zostaną ułożone w następującej kolejności: akta ogólne (*generalia*), repertoria, skorowidze i akta spraw (*specialia*), którym z kolei nadany zostanie układ chronologiczny według numerów repertoriów. Repertoria powinny być ułożone w kolejności: Pr.R. z lat 1946–1948, Pr.R. I z lat 1949–1955, Pr.R. II z lat 1948–1955 oraz repertorium „W”. Można rozważać zastosowanie innego niż kancelaryjny układu akt, np. podziału rzeczowego na poszczególne artykuły dekretów i kodeksów karnych. Jednak konsekwentne przeprowadzenie podziału rzeczowego nie jest możliwe z uwagi na to, że w wielu sprawach występuje co najmniej kilka różnych artykułów, z których prowadzono śledztwo (np. nielegalne posiadanie broni, przynależność do organizacji, zabór mienia). Zastosowanie podziału rzeczowego spowoduje konieczność założenia zbyt wielu kart odsyłaczowych, a tym samym zmniejszy przejrzystość inwentarza.

⁴⁰ „Dziennik Ustaw RP” 1944, nr 6, poz. 29.

⁴¹ *Wskazówki metodyczne*, s. 557.

⁴² J. B o r o w i e c, *Wojskowa Prokuratura Rejonowa w Rzeszowie 1946–1955. Wstęp do inwentarza zespołu*, s. 8 (maszynopis w Archiwum Państwowym w Rzeszowie).

ZASADY FORMUŁOWANIA TYTUŁÓW JEDNOSTEK AKTOWYCH

Ponieważ oryginalne tytuły akt spraw nadawane w kancelarii WPR były sporządzane według różnych schematów opisu, potrzebne jest ich ujednoczenie. Przy opracowaniu tytułu akt sprawy można wykorzystać zalecenia określone w roz. II C p. 4 i 5 *Wskazówek metodycznych*⁴³. Zastosowanie wskazówek w przypadku akt WPR wymaga przeprowadzenia analizy zawartości każdej jednostki i tym samym umożliwi stworzenie inwentarza analitycznego zespołu. Tytuł jednostki aktowej składa się z następujących elementów: 1) rodzaj akt sprawy, 2) osoba podejrzana lub oskarżona, 3) podstawa prawna oskarżenia, 4) opis czynu, 5) informacja o zakończeniu postępowania karnego.

W określeniu rodzaju akt sprawy używane będą następujące nazwy: akta nadzoru, akta śledcze, akta kontrolne. Wyraz „śledcze” będzie umieszczony w nawiasie kwadratowym. Podanie informacji o rodzaju akt jest zabiegiem uzasadnionym z tego względu, że użytkownik od razu uzyskuje informację o charakterze materiału w danej jednostce. Potwierdza to szczegółowa charakterystyka zawartości akt, przedstawiona wcześniej w części omawiającej rodzaje akt spraw. Konieczność systematyki materiału aktowego WPR podkreśla specjalista z zakresu prawa karnego Irenusz Nowikowski⁴⁴.

W postępowaniu karnym wyróżniamy 3 etapy: 1) przygotowawcze, które nadzoruje i prowadzi prokurator, 2) jurysdykcyjne – sądowe, 3) wykonawcze – penitencjarne. W zachowanych aktach WPR znajduje się dokumentacja odzwierciedlająca pierwszy i trzeci etap postępowania karnego. Zaproponowany podział oddaje zawartość akt na poszczególnym etapie postępowania karnego. Akta nadzoru to akta, które po skierowaniu sprawy do sądu pozostały w WPR i stanowią tzw. akta podręczne prokuratora. Po wydaniu wyroku do tych akt dołączano nową teczkę akt nadzoru nad wykonaniem kary. Z punktu widzenia systematyki karnego prawa procesowego należałoby wyłączyć te akta nadzoru nad wykonaniem kary w odrębną serię. Jednak ze względu na to, że akta dotyczą osoby, lub osób, wobec

⁴³ *Wskazówki metodyczne*, s. 558.

⁴⁴ I. Nowikowski uważa, że „kluczowym zagadnieniem z punktu widzenia sposobu zgromadzonego materiału archiwalnego jest kwestia jego systematyki. Ułatwia ona bowiem korzystanie z zebranego zasobu. Z punktu widzenia karnoprosesowego byłby tu podział [...] akt na akta postępowania przygotowawczego zakończone wniesieniem aktu oskarżenia oraz akta spraw zakończonych w inny sposób (umorzeniem, zawieszeniem). Obejmowałby on więc zarówno akta dochodzeniowo-śledcze, jak również akta nadzoru nad postępowaniem przygotowawczym. Osobną natomiast grupę stanowią akta kontrolne oraz akta związane z nadzorem nad wykonaniem kary. Trudno ocenić, na ile zgłoszona propozycja jest realna do wykonania. Gdyby jej uwzględnienie nie było możliwe, to wydaje się, że sposób systematyki akt przedstawiony w opracowaniu jest zadowalający”. I. Nowikowski, Uwagi dotyczące opracowania zespołu akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie i zarys wstępu do inwentarza zespołu, Lublin 1995, s. 1-2 (maszynopis w posiadaniu autora oraz kopie w registraturach: Archiwum Państwowego w Lublinie i Zakładu Naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych).

której prowadzono nadzór nad postępowaniem przygotowawczym, nie jest celowe rozdzielanie akt tworzących całość sprawy. Akta śledcze stanowią odrębną kategorię, powstawała ona w urzędach bezpieczeństwa i WPR. W przypadku tej grupy akt postępowanie karne zostało zakończone na szczeblu prokuratury decyzjami o umorzeniu śledztw i dochodzeń. Akta kontrolne zawierają wyłącznie informacje o przekazaniu sprawy do właściwej terytorialnie wojskowej lub powszechnej prokuratury. Tak więc można by użyć określenia, że mają one charakter manipulacyjny.

W tytule zostaną wymienione: imię i nazwisko osoby podejrzanej lub oskarżonej, stopień służbowy i jednostka w przypadku funkcjonariusza, oraz dodatkowe informacje umieszczane w nawiasach kwadratowych: pseudonim, organizacja paramilitarna, podziemna, przynależność do partii politycznych, ważna funkcja administracyjna. Przyjęto założenie, że wymienione będą wszystkie osoby objęte danym postępowaniem karnym. Innym rozwiązaniem byłoby rozważenie kwestii wymienienia tylko głównego oskarżonego lub podejrzanego. Nie zawsze jest to możliwe, w przypadku spraw grupowych rzeczą dyskusyjną jest wybór głównego oskarżonego, bowiem nie wiadomo jakie stosować kryteria: wagi zarzutów i zagrożenia sankcji karnej, czy kolejności w akcie oskarżenia. Powstaje też pytanie, co zrobić w sytuacji, gdy trzech lub czterech oskarżonych odpowiada w jednej sprawie z tego samego artykułu dekretu. Takie stanowisko jest również niezgodne z zaleceniami literatury metodycznej, która w przypadku spraw politycznych zaleca wymienianie nazwisk wszystkich oskarżonych⁴⁵. Również w publikowanych informatorach o aktach sądowo-więziennych okresu stalinowskiego stosowana jest praktyka wymieniania wszystkich osób skazanych w sprawach politycznych⁴⁶.

Podstawa prawna oskarżenia jest częścią tytułu, która informuje o kwalifikacji prawnej czynu przyjętej w danym postępowaniu karnym. W przypadku spraw grupowych nie wprowadzono tu rozróżnienia, z których artykułów kodeksu karnego lub dekretów odpowiadały poszczególne osoby. W tych sprawach kwalifikacja została podana dla wszystkich przestępstw objętych danym postępowaniem karnym. Dane o kwalifikacji prawnej czynu można zaczerpnąć z decyzji kończących postępowanie, a więc aktów oskarżenia, postanowień o umorzeniu śledztwa i dochodzenia oraz postanowień o zastosowaniu amnestii. Warto podkreślić, że artykuły kodeksów, z których oskarżano, były umieszczane na oryginalnej obwoluście akt WPR i z reguły są zgodne z danymi zawartymi w akcie oskarżenia lub w postanowieniu o umorzeniu śledztwa. Oczywiście występują przypadki różnic, ale dotyczą one sytuacji, gdy na obwoluście wymienione zostały najcięższe przestępstwa, natomiast czyny o mniejszej sankcji karnej nie zostały odnotowane. Wobec

⁴⁵ *Metodyka pracy archiwalnej*, red. S. Nawrocki, S. Sierpowski, Poznań 1995, s. 166: zob. także M. B a n d u r k a, *Problemy metodyczne i propozycje opracowania akt sądowych okresu międzywojennego*, „Archeion” 1974, t. 60, s. 48.

⁴⁶ H. C z a r n e c k i, *Informator o aktach sądowo-więziennych z lat 1944–1956*, Poznań 1993, s. 5.

tego, że zapisy o kwalifikacji prawnej powstały w kancelarii aktotwórcy, nie można ich eliminować. Potwierdzeniem takiej propozycji są normatywy kancelaryjno-archiwalne obowiązujące w prokuraturach PRL, które przy przekazywaniu akt do składnicy w aktach spraw karnych postępowania przygotowawczego (śledztwa i dochodzenia) nakazywały w rubryce 3 (tytuł) spisu zdawczo-odbiorczego podawanie informacji o naruszeniu konkretnego przepisu prawa karnego (np. art. 225 KK – zabójstwo)⁴⁷. Należy dodać, że w opracowanym w APL zespole Delegatury w Lublinie Komisji Specjalnej do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym w inwentarzu tytuły jednostek zawierają kwalifikację prawną czynu. Także spisy zdawczo-odbiorcze akt spraw sądowych i części akt prokuratorskich przechowywanych w APL informują o podstawie prawnej danej sprawy. Również prawnicy praktycy, m.in. sędzia Sądu Apelacyjnego w Lublinie Marek Kielasiński, podkreślają konieczność umieszczania w tytułach jednostek podstawy prawnej prowadzonego postępowania karnego⁴⁸. Stosowanie norm prawnych stanowi odrębne zagadnienie badawcze. Rola prokuratury polega na dokonaniu oceny, czy dany czyn lub działanie wypełnia kwalifikację przewidzianą w prawie karnym. Samo postępowanie osoby (np. posiadanie broni czy przynależność do organizacji) nie było jeszcze przestępstwem, te fakty weryfikował prokurator, stawiając zarzuty oskarżenia na podstawie określonych norm prawnych. Należy także podkreślić, że za te same czyny, np. nielegalne posiadanie broni lub udział w zamachu zbrojnym, w dekretach z 30 października 1944 r., 16 listopada 1945 r. i 13 czerwca 1946 r. przewidziane były różne sankcje karne od kary śmierci i dożywotniego więzienia do 5 lat pozbawienia wolności. Wobec tego wydaje się że, informacja o kwalifikacji prawnej jest istotnym zagadnieniem kancelaryjnym, może również służyć ocenie stosowania przez WPR norm prawa karnego.

Opis czynu ma ze wszystkich elementów tytułu największą wartość informacyjną dla użytkownika, bowiem orientuje w meritem danej sprawy. Opis czynu został sporządzony na podstawie analizy aktów oskarżenia, postanowień i sprawozdań końcowych oraz innych materiałów znajdujących się w aktach sprawy.

⁴⁷ APL: teczka przepisów nr 5, Prokuratura PRL – Zarządzenie nr 39/54 z 15 X 1954 r. Prokuratora Generalnego PRL w sprawie prowadzenia składnic akt w Prokuraturze PRL, par. 30; Zarządzenie nr 2/60 Prokuratora Generalnego PRL z 28 III 1960 r. w sprawie przechowywania akt i ksiąg oraz prowadzenia składnic akt par. 30 ust. 3 p. a; a także Wyciąg z regulaminu biurowości powszechnych jednostek organizacyjnych Prokuratury PRL (wprowadzony z dniem 1 I 1971 zarządzeniem nr 15/70 Prokuratora PRL z 23 XII 1970 r.) par. 225 ust. 1 i par. 226.

⁴⁸ M. Kielasiński uważa „za uzasadnione, aby w tytule karty inwentarzowej zamieszczać podstawę prawną skazania lub tymczasowego aresztowania, ponieważ umożliwia to – w odniesieniu do spraw prowadzonych w latach 1946–1955 – w miarę szybką orientację co do charakteru oskarżenia (politycznego lub kryminalnego). Należy jednak zauważyć, że kryminalny zarzut może stanowić jedynie pretekst do rozprawienia się z przeciwnikami politycznymi z powodu ich działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego”. Opinia o pracy pt. Problemy opracowania zespołu akt Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Lublinie, zarys wstępu do inwentarza, Lublin 1995 (maszynopis w posiadaniu autora oraz kopie w registraturach: Archiwum Państwowego w Lublinie i Zakładu Naukowego Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych) oraz I. N o w i k o w s k i, *op. cit.*, s. 2.

W opisie zostały określone przedmiot przestępstwa i pokrzywdzony oraz miejsce i czas popełnienia przestępstwa. Z uwagi na to, że przestępstwa ścigane przez WPR były w znacznej mierze popełniane na tle politycznym i według ówczesnego prawodawstwa zagrożone najwyższym wymiarem kary, wydaje się, że konieczne jest opracowanie tytułu zawierającego wyżej wymienione dane. W cytowanych przykładach tytułów kart inwentarzowych dokonano skrótów, podając pierwszą literę nazwiska. Proponowany zakres informacji podawany w tytułach w zależności od rodzaju przestępstwa jest następujący:

– Zabójstwo (art. 225 § 1 KK) – nazwisko ofiary, przynależność polityczna, stanowisko lub stopień służbowy, miejsce i data zabójstwa⁴⁹.

– Przynależność do związków zbrojnych usiłujących przemocą zmienić ustrój lub oderwać część terytorium państwa tzw. zbrodnie stanu (art. 85–88 KKWP, art. 1 dekretu z 30 X 1944 r.) – nazwa organizacji, nazwisko lub pseudonim dowódcy oddziału, struktury terenowej, okres przynależności i obszar działania⁵⁰.

– Zamachy zbrojne (art. 3 dekretu z 30 X 1944 r., art. 1 dekretu z 16 XI 1945 r., art. 1 dekretu z 13 VI 1946 r.) – nazwisko osoby (ofiary zamachu), nazwa instytucji państwowej, lokalnej, jednostki wojskowej, MO, UB, miejsce i data akcji⁵¹.

– Nielegalne posiadanie, wytwarzanie broni palnej, amunicji, materiałów wybuchowych (art. 4 dekretu z 30 X 1944 r., art. 3 dekretu z 16 XI 1945 r., art. 4 dekretu z 13 VI 1946 r.) – okres posiadania i miejsce przechowywania⁵².

– Napady z bronią i zabór mienia (art. 9 dekretu z 30 X 1944 r., art. 4 dekretu z 13 VI 1946 r., art. 259 KK) – nazwisko pokrzywdzonego lub nazwa instytucji, przedmiot zaboru: mienie – przedmioty ruchome: rzeczy i garderoba osobista, sprzęty i wyposażenie, kosztowności itp.; pieniądze; artykuły żywnościowe, miejscowość i data napadu⁵³.

⁴⁹ APL, WPR w Lublinie sygn. 315, Akta nadzoru w sprawie przeciwko Janowi K. [szer. posterunku MO w Miączynie] oskarżonego z art. 28 w zw. z art. 86 KKWP, art. 27 KKWP w zw. art. 225 par. 1 KK [1. Współpraca i pomoc WiN – oddział „Kalifa” od wiosny 1946 do maja 1947 w Miączynie, gm. Miączyn, pow. hrubieszowski, 2. Zabójstwo Stanisława K. w kol. Koniuchy 14 VII 1946 r. 3. Podżeganie czł. WiN Stefana S. ps. „Spryt” do zabójstwa Adama B. komendanta Posterunku MO w Miączynie w maju 1946 r. Ad 1, 2, 3 – skazany i amnestionowany].

⁵⁰ APL, WPR w Lublinie, sygn. 110, Akta nadzoru w sprawie przeciwko Marianowi K. [ps. „Nałęcz”], Marii S., Marii P., oskarżonych z art. 86 par. 1 i 2, art. 88, art. 95 KKWP, art. 3 lit. c dekretu z 30 X 1944 r. [1. Przynależność do AK i WIN do 18 II 1946 r. – obwód Zamość „Muzeum”, 2. Kolportaż pisma „Nowy Zew”, 3. Organizacja zamachu i uwolnienie więźniów politycznych z więzienia w Zamościu w październiku 1944 r., 4. Przekazywanie tajnej poczty AK. Ad 1 i 2 – Marian K. skazany i amnestionowany, 3 – uniewinniony, 4 – Marii S. i Marii P. – amnestionowane].

⁵¹ APL, WPR w Lublinie, sygn. 350, Akta [śledcze] w sprawie ataku [oddziału] UPA na [kompanię 9 pp] WP i [oddział] MO [we wsi Uhrynów, gm. Waręż, pow. hrubieszowski 10 VIII 1947 r. Dochodzenie umorzono].

⁵² APL, WPR w Lublinie, sygn. 631, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Stanisławowi G., Władysławowi G. [ps. „Deska” czł. BCh] podejrzanych z art. 4 par. 1 dekretu z 13 VI 1946 r. [1. Nielegalne posiadanie broni palnej od 1947 do XII 1948 r. we wsi Klocówka, gm. Krynice, pow. tomaszowski. Ad 1 – dochodzenie umorzono].

⁵³ APL, WPR w Lublinie, sygn. 624, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Bolesławowi H. [ps. „Lipa”

– Udzielanie pomocy związkowi mającemu na celu zbrodnię (art. 16 dekretu z 13 VI 1946 r.) – nazwa organizacji, której udzielono pomocy lub nazwiska członków organizacji, forma pomocy, miejsce i data⁵⁴.

– Zaniechanie doniesienia władzom o popełnionych przestępstwach lub poszukiwanych osobach przez władze bezpieczeństwa (art. 11 dekretu z 30 X 1944 r., art. 13 dekretu z 16 XI 1945 r., art. 18 dekretu z 13 VI 1946 r.) – określenie przestępstwa, nazwisko, pseudonim, przynależność organizacyjna osoby poszukiwanej, miejsce i data⁵⁵.

– Rozpowszechnianie propagandy antypaństwowej, kolportaż nielegalnej prasy (art. 95 KKWP, art. 23 dekretu z 13 VI 1946 r.) – nazwa pisma, formy propagandy, miejsce i data⁵⁶.

– Publiczne wyszydzanie ustroju państwa i występowanie przeciw jedności sojuszniczej (art. 11 i 29 dekretu z 13 VI 1946 r.) – forma wystąpienia, miejsce i data⁵⁷.

– Sabotaż (art. 3 dekretu z 13 VI 1946 r.) – przedmiot sabotażu, miejscowość i data.

– Przestępstwa przeciwko obowiązkowi wojskowemu (art. 115, 118 KKWP) – nazwa jednostki wojskowej, z której żołnierz lub funkcjonariusz zdezerterował, okoliczności uchylania się od służby wojskowej⁵⁸.

– Nadużycie władzy (art. 140 KKWP) – nazwisko osoby pokrzywdzonej, opis nadużycia władzy⁵⁹.

i „Sosna” czł. AK i BCh] podejrzanego z art. 1 par. 2, art. 4 par. 1 dekretu z 13 VI 1946 r., art. 259 KK [1. Napad z bronią i zabór paczek wartościowych z ambulansu pocztowego pociągu relacji Warszawa-Lublin na przystanku kolejowym w Motyczu Leśnym, gm. Konopnice, pow. lubelski 14 X 1948 r. Ad 1 – dochodzenie umorzono].

⁵⁴ APL, WPR w Lublinie, sygn. 287, Akta nadzoru w sprawie przeciwko Czesławowi S. [sekretarzowi Zarządu Gminy w Woli Wereszczyńskiej] oskarżonemu z art. 16 dekretu z 13 VI 1946 r. [1. Udzielanie pomocy Ludwikowi S. ps. „Jurek” czł. oddziału Józefa Struga ps. „Ordon” w Urszulinie, gm. Wola Wereszczyńska, pow. włodawski od VI do 1 VIII 1947 r. Ad 1 – skazany].

⁵⁵ APL, WPR w Lublinie, sygn. 228, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Tadeuszowi W. podejrzanemu z art. 18 par. 1 dekretu z 13 VI 1946 r. [1. Zaniechanie doniesienia władzom o ruchach oddziału WiN „Jacka” od VI do 29 X 1946 r. na terenie wsi kol. Krasne, gm. Swory, pow. białkopodlaski. Ad 1 – postępowanie karne umorzono].

⁵⁶ APL, WPR w Lublinie, sygn. 289, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Zbigniewowi W. podejrzanemu z art. 23 dekretu z 13 VI 1946 r. [1. Posiadanie wiersza o antypaństwowej treści w Lublinie 11 VIII 1947 r. Ad 1 – dochodzenie umorzono].

⁵⁷ APL, WPR w Lublinie, sygn. 421, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Mieczysławowi O., Józefowi B., Danucie L. [uczniom III kl. gimnazjum państwowego we Włodawie] podejrzanym z art. 87 w zw. z art. 86 par. 2 KKWP, art. 125 KK [1. Zniszczenie portretu prezydenta B. Bieruta w klasie szkoły 18 III 1947 r., 2. Śpiewanie antypaństwowej piosenki przeciwko dostojnikom państwowym w gimnazjum we Włodawie w 1947 r. Ad 1 – sprawę przeciwko Mieczysławowi O. przekazano do Prokuratora Sądu Okręgowego w Lublinie; 2 – Danucie L. i Józefowi B. – umorzono].

⁵⁸ APL, WPR w Lublinie, sygn. 581, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Tadeuszowi C. [st. szer. Komendy Powiatowej MO w Lublinie] podejrzanemu z art. 150, art. 115 par. 1 w zw. z art. 118 par. 2 KKWP [1. Nieodprowadzenie zatrzymanego Józefa B. z więzienia w Rzeszowie i udanie się z ww. na dżercję z bronią służbową. Ad 1 – rozesłano listy gończe].

⁵⁹ APL, WPR w Lublinie, sygn. 598, Akta śledcze w sprawie przeciwko Tadeuszowi Z., Władysławowi B., Kazimierzowi J., Eugeniuszowi G., Władysławowi Z. [funkcjonariuszom PUBP w Łukowie]

- Przeszypstwa przeciwko szczególnym obowiązkom służbowym (art. 150, 157 KKWP) – nazwisko zbiegłego aresztanta lub więźnia, okoliczności spowodowanego wypadku komunikacyjnego.

- Przeszypstwa przeciwko porządkowi wojskowemu (art. 163, 164, 166, 171, 172 KKWP) – okoliczności i skutki użycia broni służbowej niezgodnie z przepisami⁶⁰.

- Przeszypstwa przeciwko mieniu wojskowemu (art. 175 KKWP) – przedmiot i okoliczności zawłaszczenia mienia wojskowego⁶¹.

Informacja o miejscu popełnienia przesyypstwa składa się z nazwy miejscowości i określenia gminy oraz powiatu, w których się ona znajduje. W przypadku popełnienia kilku przesyypstw w obrębie tej samej miejscowości, to jej nazwa została wymieniona w pierwszym opisie czynu lub w opisie najcięższego przesyypstwa. Data informuje, kiedy dane przesyypstwo zostało popełnione lub w jakim okresie trwało. W przypadku braku określenia w aktach sprawy dokładnej daty przesyypstwa starano się ją ustalić na podstawie momentu tymczasowego aresztowania lub zatrzymania kończącego działalność podejrzanego.

Piątym i ostatnim elementem tytułu jest informacja o zakończeniu postępowania: o wynikach zakończonych dochodzeń i śledztw, rozpraw sądowych, zastosowaniu amnestii w stosunku do poszczególnych zarzutów wobec podejrzanego lub oskarżonego. W tytułach akt nadzoru dotyczących spraw, w których zapadły wyroki, używane są następujące określenia: skazany, uniewinniony i amnestionowany (złagodzenie kary na podstawie amnestii). Użyte określenia odzwierciedlają stan sprawy po jej ostatecznym zakończeniu i nie informują o poszczególnych etapach procedury karnej, np. postępowania rewizyjnego. Pomijano informacje o rewizjach prokuratorskich od wyroków uniewinniających do Najwyższego Sądu Wojskowego, który kierował sprawy do ponownego rozpatrzenia i sąd, po ponownym rozpatrzeniu wydawał wyroki tym razem skazujące, lub w przypadku sytuacji odwrotnej. W trakcie opracowywania zespołu podstawą ustalenia informacji były prawomocne wyroki z akt nadzoru nad wykonaniem kary. W aktach śledczych w odniesieniu do sposobu zakończenia sprawy używane są następujące określenia: „dochodzenie, postępowanie karne umorzono”, co oznacza, że prokurator nie zgromadził wystarczających dowodów winy podejrzanego i nie sporządził aktu oskarżenia, oraz określenie: „postępowanie karne umorzono na mocy

podejrzanym z art. 140 par. 1 KKWP [1. Bicie w śledztwie i wymuszanie zeznań na Władysławie C. D. podejrzanym z art. 4 par. 1 dekretu z 13 VI 1946 r. Ad 1 – dochodzenie umorzono].

⁶⁰ APL, WPR w Lublinie, sygn. 323, Akta nadzoru w sprawie przeciwko Mieczysławowi G. [szer. Powiatowej Komendy MO w Krasnymstawie] podejrzanemu z art. 172 par. 2 KKWP [1. Utrata broni służbowej na skutek rozbrojenia ww. przez uzbrojony oddział w Krzywowieźbie, gm. Krzywowieźba, pow. włodawski 17 VIII 1947 r. Ad 1 – dochodzenie umorzono].

⁶¹ APL, WPR w Lublinie, sygn. 627, Akta [śledcze] w sprawie przeciwko Maksymilianowi S. [ppor. Wojewódzkiej Komendy MO w Lublinie] podejrzanemu z art. 175 par. 1 i 2 w zw. z art. 115 par. 1 KKWP [1. Przywłaszczenie pieniędzy WK MO w Lublinie przeznaczonych na zakup obuwia dla funkcjonariuszy MO 23 V 1945 r., 2. Dezercja ze służby. Ad 1, 2 – dochodzenie umorzono].

amnestii". W sprawach, w których dochodzenie lub śledztwo umarzano na skutek śmierci podejrzanego, również i ten fakt jest wyjaśniany i podawane są okoliczności śmierci, jeśli nastąpiła ona w wyniku zastrzelenia podejrzanego podczas próby ucieczki lub działania grup operacyjnych UB i MO. W sprawach, w których podejrzany lub aresztowany zbiegł i ukrywał się przed organami bezpieczeństwa, używane są określenia: „postępowanie karne zawieszono i rozesłano listy gończe”. Podawana jest także informacja o przekazaniu spraw podlegających jurysdykcji cywilnego wymiaru sprawiedliwości, określająca do jakiej prokuratury została przekazana.

Z punktu widzenia potrzeb badawczych wydaje się słuszne, aby w przypadku akt śledczych podawać informację o tymczasowym aresztowaniu⁶². W omawianym czasie areszt często oznaczał nieformalną karę, która zastępowała wyrok sądowy. Po odpowiednio długim okresie przetrzymywania podejrzanego w areszcie, prokurator podejmował decyzję o umorzeniu śledztwa i zwolnieniu z aresztu. Również w sprawach, w których podejrzany zostawał objęty amnestią, często wcześniej przebywał w areszcie. Z akt wynika, że sankcję aresztu stosowano niemal obligatoryjnie wobec byłych członków AK, natomiast w stosunku do aktywistów PPR i PZPR sporadycznie. Fakt aresztowania jest uwidoczniony specjalnym stemplem „areszt” na oryginalnych obwolutach WPR. W inwentarzu kartkowym można by tę informację wpisywać do rubryki 4 i wtedy w grupie akt umorzonych zapis mógłby mieć następującą postać: „Ad 1 – aresztowany, dochodzenie umorzono” lub w skrócie „Ad 1 – areszt. dochodzenie umorzono”. W rubryce 7 podawany będzie znak akt sprawy, składający się z symbolu Pr. R, kolejnego numeru sprawy łamanego przez rok, oraz symbol repertorium „W”. W tej rubryce w przypadku akt nadzoru – spraw zakończonych prawomocnym wyrokiem – można podać w nawiasie kwadratowym sygnaturę akt wojskowego sądu rejonowego, składającą się z symbolu „R” lub „Sr.” i numeru sprawy łamanej przez rok. Podanie sygnatury sądowej ułatwi dotarcie do akt głównych sprawy i weryfikację materiałów prokuratorskich oraz umożliwi poznanie przebiegu całego postępowania karnego w danej sprawie. W tym miejscu należy także podać sygnaturę archiwalną – „Arch.”, nadaną w archiwum zakładowym Prokuratury Wojewódzkiej w Lublinie, co umożliwi prześledzenie procesu archiwizacji akt WPR. W rubryce 6 inwentarza kartkowego znajdują się informacje o stanie technicznym akt – wpis, że akta spraw są poszytami oraz liczba ponumerowanych kart. Rubryka 8 inwentarza kartkowego przewidziana jest na informacje o dowodach rzeczowych w danej sprawie poprzez wymienienie przedmiotu: fotografie, druki ulotne, wydawnictwa, rękopisy, rysunki, łuski od naboju itp.

⁶² Według M. Kielasińskiego fakt tymczasowego aresztowania „jest jedną z najdonioślejszych czynności procesowych”. Recenzent zwrócił uwagę autorowi na pominięcie informacji o tymczasowym aresztowaniu w pierwszej wersji niniejszego opracowania; M. K i e l a s i ń s k i, *Opinia*, s. 1.

Odrębnym zagadnieniem, z jakim można spotkać się przy inwentaryzacji akt WPR, jest różnorodne nazewnictwo dotyczące określania przynależności do organizacji i oddziałów leśnych. Niektórzy prokuratorzy przynależność do WiN traktują jako kontynuację działalności w Armii Krajowej. Oddziały leśne są nazywane od nazwisk i pseudonimów swoich dowódców bez wskazania, do jakich formacji należały. Przy formułowaniu tytułów nie należy korygować zapisów i nazewnictwa występującego w źródłach, bowiem taki zabieg wykraczałby poza kompetencje archiwisty.

Przyjęta metoda sporządzania tytułów poza oczywistymi jej zaletami w zakresie głębi informacyjnej inwentarza, stwarza pewne utrudnienia w przypadku akt spraw dotyczących kilku, a czasem kilkunastu oskarżonych lub podejrzanych. W tych przypadkach objętość tytułu przekracza rozmiary rubryki 4 karty inwentarzowej. Rozwiązaniem byłoby kontynuowanie tytułu na drugiej, dołączonej karcie inwentarzowej, opatrzonej tą samą sygnaturą. Jednak taka sytuacja dotyczyła tylko około 20 akt spraw, co stanowi 2% dotychczas zinwentaryzowanych jednostek. Liczba tych przypadków nie jest więc duża i nie mają one większego znaczenia dla ogólnej postaci inwentarza. Wobec tego zrezygnowano ze skracania informacji w tytułach, przedkładając badawczą funkcję inwentarza nad graficzny wygląd karty inwentarzowej. Inną propozycją rozwiązania tego problemu mogłoby być przeniesienie uzupełnień do rubryki 8 inwentarza kartkowego. Ale również w niej nie ma tyle miejsca, by zmieścić pełne uzupełnienia tytułu, a poza tym podstawowym jej zadaniem jest informowanie o załącznikach, jakie znajdują się w aktach sprawy. Odrębnym zagadnieniem jest wykorzystanie programu komputerowego „Inwentarz Zespołu Archiwalnego” w inwentaryzacji akt prokuratur i sądów. Jednak ten problem nie był przedmiotem niniejszych rozważań.

INDEKS SŁÓW KLUCZOWYCH

Jako ostatni etap opracowania zespołu przewidziano przygotowanie indeksu słów kluczowych na podstawie wskazówek metodycznych w sprawie sporządzania indeksów do akt sądowych z 1991 r.⁶³ Indeks będzie składał się z trzech części: osobowej, przedmiotowej i geograficznej. Do jego sporządzenia zostaną wykorzystane dane zawarte w tytułach kart inwentarzowych. W opisie czynów zmierzano do ujednoczenia używanych terminów i stworzenia słów kluczowych w formie rzeczowników, rzeczowników odczasowników i przymiotników. Jako przykładowe słowa kluczowe można wymienić następujące: broń palna, napad z bronią, przynależność, zamach itp. Po zakończeniu inwentaryzacji należałoby przeprowadzić korektę listy słów kluczowych w celu wyeliminowania zjawiska synonimii. Można rozważyć problem objęcia indeksem dodatkowo świadków w aktach

⁶³ *Projekt wytycznych w sprawie sporządzania indeksów do inwentarzy akt sądowych*, w: *Zbiór przepisów archiwalnych*, s. 569–572.

spraw dotyczących członków podziemia oraz osób związanych z aparatem represji: prokuratorów, sędziów, obrońców, oficerów śledczych UB.

Można wyrazić nadzieję, że przedstawiona wyżej propozycja metody opracowania akt WPR w Lublinie może przyczynić się do podjęcia zagadnienia opracowania akt prokuratur, sądów wojskowych i stworzenia pomocy informacyjnych, które umożliwią badaczom pełniejszy dostęp do tych cennych materiałów. Przyspieszą one dotarcie do poszukiwanych spraw i zagadnień oraz, co jest niezwykle istotne, wyeliminują niepotrzebne przeglądanie akt, które nie pozostaje bez wpływu na stan ich zachowania. Dotychczas opracowany inwentarz okazał się bardzo użyteczny w bieżącej pracy Archiwum przy załatwianiu kwerend osób represjonowanych, ze względu na wiek oraz brak dokumentów dotyczących prowadzonych przeciwko nim postępowań z reguły niepodających dokładnych informacji umożliwiających szybkie odnalezienie potrzebnych materiałów. Inwentarz był również udostępniany dla potrzeb badaczy.